

Emlékezés Balla Antalra (1886-1953), a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjára

Remembering Antal Balla (1886-1953), Corresponding Member of the Hungarian Academy of Sciences

Balla Antal, történész, újságíró, politikus, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja 1886. április 26-án született Kiskunhalason (Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye). Budapesten hunyt el 1953. november 22-én.

Balla Antalt az Európában véget ért második világháborút nem sokkal követően, 1945. május 30-án választotta a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjául. Rendes taggá történő választására azonban már nem került sor, sőt az MTA 1949. október 31-én tartott „összes ülésén” elfogadott új alapszabály 13. szakasza (paragrafusa) alapján az Akadémia tanácskozó tagjai kategóriájába sorolták, mely tagság csupán formális tagságot jelentett. Balla Antal levelező tagságát a rendszerváltás megelőzően, 1989. május 9-én állította vissza a Magyar Tudományos Akadémia.

Balla Antal a Magyar Tudományos Akadémián székfoglaló előadást a megválasztását követő évben, 1946. január 14-én tartotta „Az angol munkásmozgalom” címmel. A székfoglaló előadás nyomtatásban nem jelent meg, ezért annak szövege nem rekonstruálható. Balla Antal édesapja gazdálkodó volt Kiskunhalason. Balla Antal Budapestre kerülésével elszakadt szülővárosától, bár a kapcsolatot mindig is ápolta Kiskunhalassal. Élettársa, majd 1945-től felesége Légrády Brigitta volt, akitől azonban később elvált.

A budapesti tudományegyetemen 1910-ben szerzett bölcsészdoktori diplomát. Újságíróként kezdett dolgozni. Először a Nemzet című lap munkatársa, majd 1919 és 1922 között ugyanennek a lapnak szerkesztője lett.

Balla Antal az első világháborúban a fronton súlyosan megsebesült. Erre vezethető vissza nézetünk szerint az, hogy 1929-ig a Hadirokkantak Lapjának szerkesztői teendőit is ellátta.

1922-től a tekintélyes Pesti Hírlap szerkesztőségében dolgozott. Néhány évvel később, 1926-tól a lap belső munkatársa lett. A lap külpolitikai rovatát vezette. Újságírói tevékenysége jelentős mértékben hozzájárult ahhoz, hogy neve országszerte ismertté váljon.

Balla Antal szabadelvű polgári politikusként 1931-ben csatlakozott a Független Kisgazdapárthoz (FKgP), amelynek programjával a második világháborút követően nemzetgyűlési képviselővé (1945–1947) választották.

Balla Antal 1945. november 15-étől 1946. november 20-áig a Tildy Zoltán, akinek köztársasági elnökké történő választására 1946. február 1-jén került sor, majd utódja (1946. február 4-től) Nagy Ferenc vezette koalíciós kormány tájékoztatásügyi minisztere volt. 1946 márciusa és júliusa között Balla Antal a Kis Újság felelős szerkesztőjeként is dolgozott.

Kiemelendő, hogy a történész Balla Antal volt egyik szerzője volt a Magyarország köztársasági államformájáról szóló, 19 szakaszból álló 1946. évi I. törvénycikk (az ún. „kisalkotmány”) indokolásának. Források hiányában nem tudunk képet alkotni arról, hogy Balla Antalnak pontosan milyen szerepe, súlya volt az indokolás megfogalmazásában. Feltételezni lehet azt, hogy Balla a kisgazdapárt által koncipiált törvénytervezet, melynek

lényeges elemét az ún. félprezidenciális alkotmányos modell elfogadása alkotta, híve volt. Az indokolás elkészítésénél nagy valószínűséggel a történelmi hivatkozások megfogalmazásában volt szerepe.

Itt jegyezzük meg, hogy a nemzetgyűlés közjogi és alkotmányjogi bizottsága 1946. január 28-án tárgyalta a törvénytervezetet és azt már másnap, január 29-én a nemzetgyűlés elé terjesztette. A királyság intézményét eltörlő, Magyarországot köztársasággá nyilvánító törvénycikket a nemzetgyűlés január 31-én fogadta el. Az 1946. évi I. törvénycikk másnap, február 1-jén lépett hatályba.

1947-ig volt tagja az FKgP-nak. Még ebben az évben a Balogh István (1894-1976), aki 1947. június 3-ig az FKgP főtitkára volt, által 1947 júliusában alapított Független Magyar Demokrata Párt tagja lett. E párt tagja volt egészen annak 1949 tavaszán a Függetlenségi Népfronthoz történő csatlakozásáig.

Balla Antal 1946 és 1948 között Budapesten, a műszaki és gazdaságtudományi egyetemen gazdaságtörténetet oktatott nyilvános rendes egyetemi tanári minőségben.

A „fordulat éve” után a polgári politikus Balla Antal többé nem jutott még jelképes súlyú szerephez sem.

Balla Antal nevéhez az alábbi munkák magyar nyelvre történő munkák fordítása fűződik: Gustave Le Bon: A tömegek lélektana. Budapest, 1913. (A fordítás két ízben is, először 1993-ban, majd 2012-ben reprint formájában ismét megjelent); Émile Durkheim: A szociológia módszerei. Budapest, 1917.; Henry Ford: Életem és működésem. Budapest, 1926.; Meriel Buchanan: Ausztriai Anna: történeti regény. Budapest, 1938. és Alfred Duff Cooper: A nyugati hadszíntér. Budapest, 1939. Úttörő jellegű, színvonalas fordításai igen széles körben voltak ismertek Magyarországon.

Az elsősorban történész Balla Antal életpályája, munkássága szorosan kapcsolódik a hazai politikai élethez, a közéleti aktivitáshoz. Színvonalas, nem egyszer tudományos igényű, legtöbbször az újkori és legújabb kori hazai és egyetemes történelemmel foglalkozó munkák, melyekben a közjog (ius publicum) kérdései is elemzést nyernek, ismert szerzője volt. Balla Antal a XX. század első felében a magyarországi történészek körében tekintélynek örvendő történésznek számított. Történeti és gazdaságtörténeti munkái, bár nem egyszer ma már meghaladott teóriákra épülnek, ma is figyelmet érdemelnek.

Balla Antal főbb munkái

Hobbes és az újkori abszolutizmus. Budapest, 1910.; A nemzetközi szocializmus válsága. Budapest, 1920.; A liberalizmus története. Gazdasági és politikai tanításai. Budapest, 1926.; A magyar országgyűlés története (Szerk.). Budapest, 1927.; Az utolsó száz év története. Budapest, 1931.; A legújabb kor világtörténete. Budapest, 1932.; A legújabb kor gazdaságtörténete Budapest, 1935.; Budapest szerepe Magyarország történetében. Budapest, 1935.; Buda ostroma és elfoglalása 1686-ban. Budapest, 1936.; A legújabb kor világtörténete. 3. bővített kiadás. Budapest, 1937.; Az Észak-Amerikai Egyesült Államok története. Budapest, 1941.; Magyarország története. Budapest, 1942.; II. Rákóczi Ferenc történelmi szerepe és jelentősége. Budapest, 1943.; Az Észak-Amerikai Egyesült Államok tegnap és ma. Budapest, 1945. és Mit kell tudni a demokráciáról? Budapest, 1946.

Felhasznált irodalom

Vida István: Törvénytervezetek az államforma 1946. évi rendezéséről. (Az 1946. I. tc. jogi előkészítése). Jogtudományi Közlöny 37 (1982); Ruzsoly József: »Magyarország köztársaság«. Az államfői jogok 1944-45-ben és az 1946. I. tc. létrejötte. In: Ruzsoly József: Alkotmánytörténeti tanulmányok. Szeged 1991.; Bölöny József: Magyarország kormányai 1848-1946. Budapest, 1992.; Ruzsoly József: A „Magyarország államformájáról” szóló 1946. I. tc. előzményei és létrejötte. In: Jogtörténeti Szemle 1992/2 5. szám; Föglein Gizella: Államforma és államfői jogkör Magyarországon 1944-1949. Budapest, 1993. és Szabó István: A Nemzetgyűlés feloszlata az 1946. évi I. törvénycikk szerint. In: Emlékkönyv Ruzsoly József 70. születésnapjára. Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica. Tom. LXXIII. Szeged, 2010.

Hamza Gábor
egyetemi tanár, az MTA rendes tagja
Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE)
Állam- és Jogtudományi Kar
e-mail: gabor.hamza@ajk.elte.hu